

**Jaarplan
Kenniscentrum
Vlaamse Steden
2013**

Inhoud

Profiel	Programma's	Andere opdrachten
3 Woord vooraf	11 Thema's meerjarenplan 2012 - 2016	41 Onderzoeksagenda
6 Wie is het Kenniscentrum?	13 Transitie en transformatie	46 Digitaal draaiboek complexe stadsprojecten
7 Communicatie	20 Demografische uitdagingen en capaciteitsvraagstuk	46 Het kenniscentrum als gesprekspartner voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en haar administratie
	27 Europa in de Vlaamse centrumsteden - De Vlaamse centrumsteden in Europa	
	35 Wonen in de stad	
	39 Management	

Profiel

Woord vooraf

Het Kenniscentrum van de Vlaamse Centrumsteden heeft de voorbije jaren een mooi traject doorlopen. De Centrumsteden zitten nu regelmatig samen in overleg en doen solidair aan afstemming en uitwisseling van kennis en expertise. Er werd in de diepte gewerkt door studiewerk rond wonen, fiscaliteit, stedelijke ontwikkelingen en complexe projecten, de samenwerking in een breed Europees verband enz. Bij gemeenschappelijke belangen bundelden de Centrumsteden de krachten en men probeerde met respect voor de onderling rijke verscheidenheid toch coherent op te treden.

Hier past een woord van dank aan alle burgemeesters, schepenen en OCMW-voorzitters en aan de secretarissen en experts die niet alleen hun vertrouwen hebben gesteld in het Kenniscentrum, maar die ook aan de voortgang en samenhang hebben meegewerkt. Hun open en constructieve houding was van doorslaggevende betekenis. Maar natuurlijk waren er ook de gedrevenheid, de sterke netwerking en brede ervaring en deskundigheid van de directeur, Linda Boudry, en van de medewerkers. Meer in het bijzonder past hier een woord van dank aan Annelies Storms, die op 1 januari het Kenniscentrum verliet om een mandaat als schepen van de Stad Gent op te nemen.

Hoe dan ook, de positieve ervaringen van de voorbije jaren sporen ons ertoe aan om met veel zelfvertrouwen een ambitieus meerjarenprogramma op de sporen te zetten. We hebben nu het voordeel dat we in vergelijking met vijf jaar geleden weten hoe we best één en ander aanpakken en bij diverse overheden en partners is er een stevig vertrouwen gegroeid rond onze samenwerking. Dat is al veel, maar zeker niet genoeg om met succes de voorliggende uitdagingen aan te pakken.

De verkiezingen van oktober 2012 hebben de kaarten sterk door mekaar geschud en de meeste burgemeesters en schepenen van de Centrumsteden moeten mekaar weer leren kennen en de bereidheid ontwikkelen om verregaand samen te werken. We hebben er alle vertrouwen in dat dit wel zal lukken. Maar naast die persoonlijke uitdaging zijn er nog tal van andere. Denken we maar aan de grote financiële & budgettaire uitdagingen die zich macro-economisch stellen, maar waarmee ook alle lokale besturen scherp worden geconfronteerd, zowel aan de inkomsten- als aan de uitgavenzijde. Daarnaast zijn er ook belangrijke maatschappelijke en inhoudelijke uitdagingen: de nieuwe beleidsvoering die door de BBC aan de lokale besturen wordt opgelegd, de steeds luider klinkende roep om duurzame

ontwikkelingen, de vergrijzing van de bevolking, de snelle groei van de stedelijke bevolking met de capaciteitsproblemen die dat oproept voor wonen, onderwijs, kinderopvang, de toenemende impact van Europa enz.. Het zijn allemaal ontwikkelingen die verwijzen naar diepgaande transities (ecologisch, bestuurlijk, qua mobiliteit en ruimtegebruik, sociaal, ...) die zich aan ons opdringen en die zowel door de bevolking als door de Vlaamse Regering en vanuit de eigen stedelijke organisatie als prioritair naar voor worden geschoven.

Het Kenniscentrum stelt in zijn meerjarenprogramma dan ook haar werking te richten op een viertal actuele en tegelijk structurele uitdagingen voor de toekomst en hiervoor de nodige werksporen te trekken. Zo gaat de aandacht prioritair naar de noodzakelijke transities en transformaties, de demografische uitdagingen met inbegrip van de capaciteitsvragen inzake voorzieningen en dienstverlening, het Europese samenspel en het wonen in de stad. Er is de voorbije jaren op al die domeinen

al veel studiewerk gebeurd. Dat moet worden gevalideerd, maar zeker nog uitgebreid en uitgediept. Verder moet worden gewerkt aan de mobilisatie van een breed netwerk van deskundigen in de steden en van experts uit binnen- en buitenland. Er is ook nood aan een sterk management om een en ander tot werkbare resultaten te brengen.

Het voorliggende meerjarenprogramma verduidelijkt dit alles. De marsrichting is duidelijk. We weten dat we op mekaar kunnen rekenen bij het ontwikkelen van de werksporen. Maar we weten ook dat er veel visie, deskundigheid, werkracht en inventiviteit nodig zal zijn om de voortgang te maken die we voor ogen hebben. De resultaten van het verleden geven mij vertrouwen voor de toekomst.

Luc Martens,
Voorzitter Kenniscentrum Vlaamse Steden

Wie is het Kenniscentrum?

Het Kenniscentrum Vlaamse steden is een Interlokale Vereniging opgericht in 2007 onder impuls van de dertien centrumsteden en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw (VVSG). De samenwerking wordt geformaliseerd door een samenwerkingsovereenkomst met een looptijd van vijf jaar. De duur kan telkens verlengd worden met maximaal vijf jaar bij beslissing van de gemeenteraad van de Centrumsteden en van de Raad van Bestuur van de vzw VVSG. Eind 2011 werd de tweede samenwerkingsovereenkomst 2012 – 2016 door alle partners goedgekeurd.

Samen met de VVSG vormen de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de OCMW's van de centrumsteden, het team Stedenbeleid van de Vlaamse overheid en Belfius de belangrijkste partners. Bovendien wordt alle kennis en informatie breed toegankelijk gemaakt via de website van het Kenniscentrum.

Het Kenniscentrum wordt aangestuurd door:

- het beheerscomité samengesteld uit de 13 burgemeesters en een vertegenwoordiger van de VVSG;
- het dagelijks bestuur dat bestaat uit een delegatie van de stadssecretarissen, een vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en de VVSG, een vertegenwoordiging van de OCMW's en van de financieel beheerders van de centrumsteden;
- werkgroepen die de programma's voeden en ondersteunen.

Voor de personeelsbezetting wordt geopteerd voor een kleine en slagvaardige staf. De coördinatie van het Kenniscentrum is in handen van Linda Boudry daarin bijgestaan door Frederik Serroen.

Communicatie

De veelheid aan partners en thema's in het stedelijke veld genereert een enorme stroom van informatie die op de Vlaamse steden afkomt. Om ervoor te zorgen dat de steden het bos door de bomen blijven zien helpt het Kenniscentrum bij het filteren en structureren van deze toenemende hoeveelheid aan informatie. Daarnaast wil het Kenniscentrum zelf actief – en waar mogelijk op een innovatieve manier – communiceren met haar verschillende partners en stakeholders. De portaalsite en de maandelijkse nieuwsbrief zijn de belangrijkste communicatie-instrumenten.

Stofferen portaalsite

De portaalsite, www.kenniscentrumvlaamsesteden.be, is de spil van het informatieaanbod en de communicatie van het Kenniscentrum. De site biedt verschillende zoekmogelijkheden om binnen de kernthema's van het Kenniscentrum snel de nodige informatie en achtergronden te vinden. De openingspagina wordt verschillende keren per maand vernieuwd. In totaal werden een 100 - tal kleine nieuwsitems gepubliceerd. Via de kalender kunnen stadsmedewerkers en geïnteresseerden op de hoogte blijven van op stapel staande colloquia, debatten, vormingen en workshops.

De website wordt stelselmatig geactualiseerd naarmate de inhoudelijke werkzaamheden van het Kenniscentrum vorderen. Zo werden verschillende deelpagina's verder aangevuld naar aanleiding van de opmaak van het jaarverslag 2012 en zal de kennisbank in de komende maanden worden vervolledigd met verschillende onderzoeken en presentaties m.b.t. fiscaliteit,

fiets- en autodeelsystemen, complementaire muntkringen en andere (lopende) onderzoeken waarbij het Kenniscentrum is betrokken.

Sinds 17 januari 2011 beschikken we over een gebruikersregistratie. Daaruit kunnen we afleiden (stand van zaken op 18 maart 2013) dat de website sindsdien 38.389 keer is bezocht en dat er sinds midden januari 2011 143.913 pagina's werden bekeken. Tot dusver is de webpagina door 24.570 unieke bezoekers geconsulteerd.

Opmaak maandelijkse nieuwsbrief: bij de doelgroep in de bus

In elk nummer van de nieuwsbrief biedt het Kenniscentrum een goede mix aan van onderwerpen (naar inhoud en type): aankondigingen van acties, activiteiten of publicaties, standpunten in (actuele) beleidsthema's, kennisitems (verwijzing naar een verschenen studie, een dossier dat door een werkgroep is samengesteld, etc.), beleidsitems van het Kenniscentrum (een nieuwe partner, een nieuw thema), linken naar interessante websites, informatie rond stedenbeleid in het buitenland,... De nieuwsbrief telt op dit ogenblik 5.299 abonnees. Om tegemoet te komen aan de vraag om de overload aan 'Europese' informatie (sites, events, projecten) te filteren op het belang voor de centrumsteden en een maximale doorstroming van de geselecteerde informatie naar de steden te garanderen heeft het Kenniscentrum haar Europawerking verder gedigitaliseerd via een vast item in de nieuwsbrief.

Website Complexe stadsprojecten

De centrumsteden hebben de voorbije jaren heel wat knowhow opgebouwd rond complexe stadsprojecten. Deze waardevolle kennis en informatie rond stadsprojecten zit echter in brokjes en beetje verspreid. Via de lancering van een nieuwe website www.complexestadsprojecten.be wil het Kenniscentrum bijdragen tot het creëren van een goed kennisplatform en werd een aanzet gegeven om de opgebouwde knowhow op een samenhangende manier te bundelen en te delen met alle spelers in dit domein: de centrumsteden zelf, andere lokale besturen, bovenlokale overheden én de private sector. Sinds de lancering werd de website al 5.088 keer bezocht en werden er 19.986 pagina's bekeken door 3.772 unieke bezoekers (stand van zaken 18 maart 2013). Het redactieteam (Hardwin De Wever, Philippe Van Wesenbeeck, Tom Coppens, Philip Moyersoën, Mieke Gevaert, Marc Martens, Jan Schreurs, Marc Bauwens, Stijn De Vleeschouwer en Linda Boudry) zal in de loop van 2013 een eerste keer alle reacties, aanvullingen, noodzakelijke aanpassingen..... verwerken en een begeleidende nieuwsbrief opstellen.

Programma's

Thema's meerjarenplan 2012 - 2016

In 2012 werden in overleg met de managementteams, 126 stedelijke ambtenaren en het Dagelijks Bestuur de thema's vastgelegd voor het meerjarenplan 2012 – 2016.

Voor de twee eerste thema's wordt in de loop van 2013 gefocust op inventariseren en bestuderen van reeds bestaand onderzoek, literatuur, websites en bestaande inventarissen – het documenteren van cases in binnen- en buitenlandse steden als inspiratiebron en als input voor probleemformulering - het in kaart brengen van de stedelijke ambtenaren betrokken bij de thema's alsook van externe experts – het uitbouwen van thematische netwerken.

Voor de thema's wonen en Europa is gedurende de voorbije jaren al een basis gelegd en kunnen de acties al concreter en meer gericht geformuleerd worden.

Niet alle programmasporen zullen reeds in 2013 opgestart worden en diegenen die wel opgenomen worden in het jaarplan 2013 zullen in de meeste gevallen doorlopen in de planning voor 2014.

Transitie en transformatie

- Programmaspoor 1: Vlaamse stedelijke praktijken kennen en vergelijken met buitenlandse stedelijke praktijken
- Programmaspoor 2: Vlaams en stedelijk transitie management beter op mekaar afstemmen
- Programmaspoor 3: De nood aan stedelijke coalities en de rol van stedelijke overheden daarin
- Programmaspoor 4: Implicaties voor de bestuurlijke organisatie
- Programmaspoor 5: Transitie als kapstok voor grensoverschrijdende programma's

Inspelen op de demografische uitdagingen: capaciteitsvraagstuk voorzieningen, doordacht beheer van (claims) op schaarse ruimte in de context van een groeiende stad

- Programmaspoor 1: Stedelijke bevolkingsaangroei en nood aan meer en gediversifieerde voorzieningen
- Programmaspoor 2: Omgaan met de foutenmarge van prognoses en met evoluerende maatschappelijke noden
- Programmaspoor 3: Slim omgaan met ruimte
- Programmaspoor 4: Grensoverschrijdend werken: samenspraak (denken en handelen) op stadsregionaal niveau
- Programmaspoor 5: Van andere overheden, middenveld en de markt medestanders maken

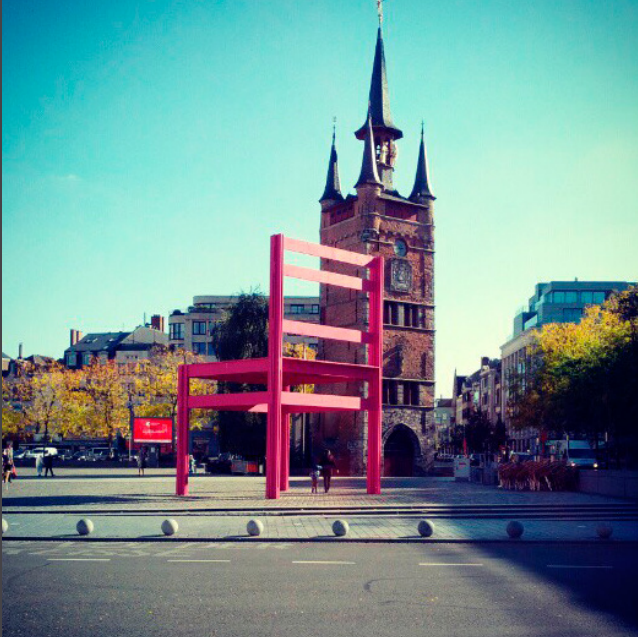
Europa

- Programmaspoor 1: Europees beleid is lokaal beleid
- Programmaspoor 2: De positie van de Europawerkers in de stadsorganisatie
- Programmaspoor 3: Inzetten op Europese kennis (en financiering) om het programma transitie (demografie, wonen en management) te helpen realiseren
- Europese projectendatabank

Wonen in de stad

- Programmaspoor 1: Hefbomen en instrumenten om het lokaal sociaal woonbeleid te regisseren
- Programmaspoor 2: Beschikbaarheid en delen van fiscale data
- Programmaspoor 3: Continueren van de werkgroepen 'versterking private huurmarkt', 'afstemming beleidsdomeinen wonen en welzijn' en 'grond- en pandenbeleid'
- Instrumentendatabank lokaal woonbeleid

Management

Transitie en transformatie

Het begrip transitie is in het zog van het duurzaamheidsdebat snel op de beleidsagenda gekomen, op internationaal, Vlaams en lokaal niveau. Het betreft in deze context diepgaande wijzigingen in maatschappelijke systemen zoals het energiesysteem, het mobiliteitssysteem, het voedselsysteem, het woon- en bouwsysteem, het gezondheidssysteem,... Deze systemen liggen aan de basis van duurzaamheidsproblemen. Duurzame ontwikkeling vergt daarom een radicale omslag van de maatschappelijke systemen in de richting van meer rechtvaardigheid, meer gelijkheid en respect voor de ecologische grenzen, onder andere in de omgang met ruimte. Die overgang van een weinig duurzaam naar een meer duurzaam systeem noemen we transitie. In feite zijn transities van alle tijden. Meestal spelen ze zich af zonder dat je het merkt. Als stad moet je proberen de gewenste transities te faciliteren en te versnellen en ongewenste transities om te buigen in sociale en ecologische (duurzame) richting. Woorden als transitie management of 'transitie governance' duiden op een bewuste veranderingsintentie en -aanpak.

Maatschappelijke systeemveranderingen zijn 'multi-level': tegelijk werkzaam op verschillende niveaus, waarbij de lokale, nationale of regionale en internationale ontwikkelingen op mekaar inwerken. De transitieprocessen spelen zich ook niet af in een machtsvrije context. Ze raken aan vele, uiteenlopende belangen en macht, waardoor elke verandering moeizaam verloopt en lang duurt. Er zijn ook vele actoren bij betrokken op alle niveaus ('multi-actor'). Transitie management heeft daarom ook een politiek draagvlak nodig.

Niet elk duurzaamheidsinitiatief is met andere woorden een transitie-experiment. Een transitie-experiment heeft minstens betrekking op een nieuw-maatschappelijke uitdaging zoals vergrijzing, kostenbeheersing of verkeerscongestie (1), zet een stap in de richting van een duurzame systeemverandering (2), biedt een lange termijnperspectief (3) en draagt bij tot een leerproces (4).

Programmaspoor 1: Vlaamse stedelijke praktijken kennen en vergelijken met buitenlandse stedelijke praktijken

Wereldwijd beschouwen steden zichzelf als motoren voor duurzame ontwikkeling. Ze worden ook als zodanig door de samenleving aanzien, zo blijkt uit de internationale literatuur en praktijk. Innovatieve projecten en veranderingen van systemen groeien van onderuit, vanuit lokaal initiatief en de lokale burgermaatschappij. Ze induceren systeemveranderingen van onderuit. Het palet aan lokale initiatieven is tamelijk indrukwekkend en voor de Vlaamse steden en Brussel nog te

weinig ontsloten. Het is nuttig na te gaan hoe steden in het buitenland werken aan transitie in verschillende systemen en waar gelijkenissen en verschilpunten zijn met de rol van de steden en deze systemen in Vlaanderen/België. Daarbij zou de focus bijvoorbeeld kunnen worden gericht op mobiliteit, wonen en/of energie, drie thema's die in Vlaanderen hoog op de agenda staan.

Acties op te starten in 2013

Niet elk veranderingsproces op weg naar beter bestuur is een transitie. Om beter zicht te krijgen op basis van welke criteria je transitieprocessen kan onderscheiden van goede bestuurspraktijken zal een referentiekader worden gecreëerd om transitiepraktijken op stedelijk niveau te inventariseren en beschrijven. De afbakening van het begrip 'transitie', een beschrijvingsprofiel (actiedomeinen, agenda's, partners, bereik, impact, wijze van sturing, mate van inbedding in de organisatie ...) en ordeningskader zullen daarvoor worden uitgewerkt.

Verder zullen de stedelijke ambtenaren alsook externe experts betrokken bij de thema's in kaart worden gebracht met de bedoeling thematische en interstedelijke netwerken uit te bouwen die binnen- en buitenlandse praktijken kunnen screenen op hun bruikbaarheidswaarde en omzetten in beleidssuggesties.

Om beter zicht te krijgen op de actuele transitiepraktijk in de Vlaamse steden zal het Kenniscentrum ook deelnemen aan:

- het begeleidingscomité van onderzoekslijn 5 'Cities in transition?! Improving the sustainability of urban projects in Flanders.' in Steunpunt TRADO (Transities voor Duurzame Ontwikkeling)
- de klankbordgroep van het SBOV-B-project 'Stadsprojecten in 2035. Exploratieve scenario's voor Vlaamse steden'
- de stuurgroepen fietsdeelsystemen, autodelen en complementaire munt-systemen in het kader van de onderzoeksagenda stedenbeleid van minister Van den Bossche. (zie ook Andere opdrachten pg. 42 en 43.)

Programmaspoor 2: Vlaams en stedelijk transitie management beter op mekaar afstemmen

Op het niveau van de Vlaamse overheid is de aandacht voor transitie management in het kader van Vlaanderen – in – Actie sterk toegenomen. De aanpak staat centraal in 13 programma's. Daar is veel kritiek op (mogelijk): volgens sommigen neemt de Vlaamse overheid wel modes over en vertaalt ze dat in een technisch instrumenteel kader maar zonder politieke gedrevenheid, zonder keuzes te maken. Het moet nu allemaal 'transitie' worden genoemd, zo klinkt het.

Ook is het onduidelijk hoe de stad en het stedenbeleid daarin zijn gekaderd: de koppeling stedenbeleid - transitie management op Vlaams niveau is op dit moment nog niet goed gelegd.

Een structurele omslag van systemen kan op stedelijk niveau nooit slagen zonder een sterke betrokkenheid van de Vlaamse en hogere overheden. Maar het omgekeerde geldt ook: steden zijn onmisbaar voor transitie op Vlaams niveau. Transitie vraagt nieuwe vormen van samenwerking tussen de diverse overheden.

Wellicht is een belangrijk probleem daarbij dat, in tegenstelling tot wat transitie suggereren, de Vlaamse aanpak teveel binnen de administratieve en politieke kokers blijft en te weinig vanuit systemen is opgezet. De opdeling in 13 beleidsdomeinen op Vlaams niveau is al een tegenindicatie: systemen veranderen laat zich immers niet vatten via een administratieve afbakening.

Acties op te starten in 2013

Transitie betekent ook nieuwe vormen van besturen met hogere overheden. Het Kenniscentrum zal de mogelijkheden van onderlinge afstemming onderzoeken en stimuleren tussen de steden enerzijds en het Vlaams transitie management anderzijds:

- medeorganisator Trefdag 'Innovatieve steden' in het kader van de VIA-doorbraak 'Groen en dynamisch stedengewest' op 6 februari 2013
- de contacten met het 'Team Duurzame ontwikkeling – DAR' worden geïntensifieerd en mogelijke samenwerkingen verkend
- in het kader van VIA wordt met de Vlaamse transitie managers naar mogelijkheden van samenwerking (inhoudelijk, door afstemming van werkmethodes ...) met de steden gezocht

Programmaspoor 3: De nood aan stedelijke coalities en de rol van stedelijke overheden daarin

Op stedelijk niveau groeit het besef dat de transitie naar een duurzame samenleving een structurele omslag vergt en moet steunen op brede coalities en nieuwe verbindingen tussen overheid, burgerinitiatief, sociale bewegingen, kennisinstellingen en bedrijfsleven. De slagzin 'van urban government naar urban governance' vat het samen. Hier en daar zien we reeds brede coalities ontstaan (bijv. voor klimaatneutrale steden).

Centraal staat niet de stad als stadsbestuur, maar de stad als sociaal en ecologisch systeem waarin allerlei actoren een plaats hebben, een rol spelen en invloed uitoefenen op het functioneren van dat systeem. Voor een deel kunnen coalities in de stad een en ander zelf; voor een belangrijk deel kunnen die verbanden in de stad wel experimenteren maar hangt een structurele omslag mee af van andere beslissers en van het gedrag van spelers die ook maar niet alleen in de stad actief zijn.

De rol van het stadsbestuur in brede coalities gericht op duurzaamheid en transitie van systemen roept heel wat vragen op. Dit gaat immers niet om een stadsproject met een duidelijke finaliteit en een duidelijk afgebakend tijdspad, waarbij het stadsbestuur de leiding heeft en de voornaamste instrumenten zelf in handen heeft. Het vergt langlopende programma's met

een finaliteit die niet vooraf te bepalen is en mede afhankelijk van technische randvoorwaarden. Het vergt coalities waarin het stadsbestuur weliswaar het moreel leiderschap neemt en het voorbeeld geeft, maar vooral inspeelt op het initiatief van anderen.

De centrale vraag is welke rol het stadsbestuur daarbij (eventueel) (niet) moet spelen. Het gaat om overtuigen, inspelen op initiatief, aanzetten tot gedragsverandering, om de inzet van een palet van instrumenten (van sensibilisering, animatie tot financiële instrumenten). Het vergt leiderschap in het middenveld en het bedrijfsleven. Het vergt een politiek leiderschap dat de partijpolitieke agenda's overstijgt, dat realisaties op korte termijn durft combineren met transitie-initiatieven op lange termijn en participatie een diepere betekenis geeft dan occasionele inspraak in projecten van het stadsbestuur.

Het alludeert meer op samen werken en samen doen en niet meer enkel op samen praten. Het vergt vernieuwde verbindingen met de burgermaatschappij en bedrijven. Het vergt ook nieuwe verhoudingen tussen het politiek niveau en de administratie.

Acties op te starten in 2013

Vanuit de centrumsteden is tijdens de Denkdag (oktober 2012) aangegeven dat ze belang hechten aan het uitwerken van een kader door het Kenniscentrum waarin vragen over hoe allianties en coalities moeten worden aangegaan, hoe die eruit moeten zien, etc. een antwoord vinden. Naar analogie met themaverkenningen die het Kenniscentrum opstartte rond bijv. stadsregionale samenwerking of het belang van sociale media zal opnieuw een startnota worden opgesteld. Daarin wordt het coalitiedenken eerst breed gekaderd. Vervolgens zal de rol van lokale overheden in de netwerksamenleving zo concreet mogelijk worden gemaakt via voorbeelden en inspirerende cases. Om ruchtbaarheid te geven aan de nota, om de vertaalslag van theorie naar praktijk te vergemakkelijken en om de beschreven aanpakken breed ingang te doen vinden bij stadsmedewerkers zullen één of meerdere workshops of lezingen worden georganiseerd.

Programmaspoor 4: Implicaties voor de bestuurlijke organisatie

Werken met transitieprogramma's raakt op veel punten de sectorale of domeingebonden organisatie van de stedelijke instellingen. Wellicht toont het transitiedenken aan dat deze historisch gegroeide sectorale indelingen voorbijgestreefd zijn en niet meer aangepast zijn aan systeembenaderingen. Mobiliteit, wonen, voorzieningen, energie,... het zijn geen aparte domeinen maar met elkaar verweven afwegingen voor bijvoorbeeld de keuze voor nieuwe woonprojecten.

Dergelijke programma's vergen een constante voeling met het veld, screening van interessante initiatieven, vereist het zoeken naar intelligente verbindingen tussen overheidsinitiatief, burgerinitiatief en initiatief van ondernemingen. Dat vereist fora voor ontmoeting, (fysieke of virtuele) platformen waar initiatieven elkaar kunnen ontmoeten, zodat er nieuwe verbindingen ontstaan. Dit soort werken vergt aangepaste systemen van informatie en kennisbundeling in de steden zelf en tussen de steden. Het werken met systemen van open data is daarvan een onderdeel.

Het type experten dat we daarvoor nodig hebben, wijkt heel erg af van de klassieke ambtenaar en dat vergt dus ook qua statuut aangepaste stelsels. Allicht moeten op dat niveau mensen in teams worden betrokken uit het bedrijfsleven en het middenveld.

Marketing is niet het juiste woord wellicht maar toch zijn vormen van sensibilisering, educatie, vorming,... al even cruciaal, niet als losse flodders en nu en dan maar permanent en gericht op langdurige beïnvloeding.

Acties op te starten in 2013

Eens een transitietraject wordt opgestart stelt zich de vraag hoe dit weerspiegeld moet worden in een (project)structuur. Welke bestuurlijke condities zijn intern en extern nodig op weg naar transitiegovernance? In de bovenvermelde startnota (Programmaspoor 3) zal er daarom ook aandacht zijn voor verschillende managementaspecten zoals:

- capaciteit
- inbedding in de organisatie
- verhouding ambtelijk versus politiek niveau
- verhouding met sectoren
- competenties en mentaliteit bij personeel
- organisatievorm

Programmaspoor 5: Transitie als kapstok voor grensoverschrijdende programma's

In het systeemdenken zijn administratieve schalen zeer relatief. Vanuit voedselperspectief bijvoorbeeld is de stad maar een klein deel van een uitgedeind netwerk dat zich tot op mondiale schaal uitstrekt. Hoe die netwerken weer dicht bij de stad brengen? Het probleem raakt de verhouding met omliggende suburbane gebieden en met initiatieven inzake stadslandbouw. Ook vanuit het perspectief van het mobiliteitssysteem in en rond de stad, zijn administratieve grenzen nagenoeg betekenisloos. Het koppelen van openbaar vervoer aan woonassen in onze vernevelde steden, vertrekt vanuit de rationaliteit van deze koppeling en niet van administratieve grenzen. Hetzelfde geldt voor het woon- en bouwsysteem. Vanuit het perspectief van

duurzaam wonen en bouwen, maakt de idee van de rasterstad of lobbenstad opgang: in de stad komen lobben binnen (waterwegen, groene assen), die de basis kunnen vormen voor toekomstige ontwikkelingen tussen stad en ommeland, met concentraties van woningen bij de mobiliteitsassen van het openbaar vervoer; dicht bij de voorzieningen en op een voldoende schaal uitgebouwd voor het beheer van leefbare voorzieningen. Transitie van systemen maakt het mogelijk en nodig om oude discussiepatronen die louter over posities gaan (stad 'versus' randgemeenten) te overstijgen. Stadsregionale samenwerking wordt onontbeerlijk.

Demografische uitdagingen en capaciteitsvraagstuk

Blijkens de prognoses van de Studiedienst van de Vlaamse Regering (voor Brussel BISA) evolueren de 13 centrumsteden van 1,52 miljoen inwoners in 2008 naar 1,64 miljoen inwoners in 2018 en 1,65 miljoen inwoners in 2028 (+8%). De bevolking blijft ook na 2018 in de meeste centrumsteden verder aangroeien, zij het aan een veel zwakker ritme. Volgens dezelfde prognoses nemen de 13 centrumsteden het grootste deel van de bevolkingstoename in Vlaanderen voor hun rekening, namelijk 28,9 %. De totale aangroei van de bevolking bedraagt 447.696 inwoners voor Vlaanderen. Daarvan komen 129.650 inwoners in de centrumsteden terecht.

In de centrumsteden zullen er volgens de prognoses in 2018 gemiddeld 8% meer huishoudens zijn. Samen met die toename van het aantal inwoners duiken verschillende maatschappelijke fenomenen tegelijkertijd op: vergroening (groei van gezinnen met kinderen), vergrijzing (+ 65 – jarigen) en verzilvering (+ 85-jarigen), gezinsverdunding, toename van nieuw samengestelde gezinnen en buitenlandse migratie. Die fenomenen zullen zich in elke stad anders en in verschillende verhoudingen manifesteren.

Programmaspoor 1: Stedelijke bevolkingsaangroei en nood aan meer en gediversifieerde voorzieningen

De vraag is hoe we tijdig het capaciteitsprobleem qua woongelegenheden, kinderopvang, onderwijsinstellingen, zorgvoorzieningen, ... kunnen opvangen en zorgen

voor voldoende voorzieningen. De grote variatie aan samenlevingsvormen moet daarenboven vertaald worden in een grote diversiteit aan specifieke woningen en voorzieningen.

Acties op te starten in 2013

We brengen inspirerende voorbeelden uit binnen- en buitenland in kaart (inventariseren en documenteren) van innovatieve concepten op het vlak van:

- functiemenging
- nieuwe zorgmodellen
- nieuwe woonconcepten (groepswooningbouw, kangoeroewoningen, cohousing, ...)
- alternatieve vormen van eigenaarschap (starterwoningen, coöpatieven, community land trust,...)
- ...

We bouwen via de contacten met de bijhorende contactpersonen ook een netwerk uit met interessante en innovatieve actoren.

Programmaspoor 2: Omgaan met de foutenmarge van prognoses en met evoluerende maatschappelijke noden

Infrastructuur moet tegemoet komen aan de noden van verschillende doelgroepen, zowel morgen als in de verdere toekomst. In de omzetting van behoeften naar voorzieningen duiken twee problemen op.

1. Alle bevolkingsprognoses ten spijt kan niemand exact de toekomst voorspellen. Er moet steeds rekening gehouden worden met een zekere foutenmarge. Bijsturingen zullen permanent een aandachtspunt zijn.
2. Behoeften fluctueren snel in de tijd. Een verhoogde vraag naar kleuterklassen en -scholen wordt snel gevolgd door een verhoogde vraag naar lager onderwijs, enzoverder. Voorzieningen waaraan op korte termijn grote nood is, kunnen tien jaar later overbodig zijn. Zo blijken de maatschappelijke behoeften van de doelgroep kinderen-jongeren snel op te schuiven in de tijd. De piek voor 0-2 jarigen ligt volgens projecties in 2017, die voor 2-4 jarigen in 2019 en die voor 5-10 jarigen in 2024.

Het is daarom nodig in te zetten op aanpasbare, combineerbare en multi-inzetbare infrastructuur, zodat we de noden en uitdagingen voor bijvoorbeeld kinderopvang en kleuter- en lager onderwijs optimaal op elkaar kunnen laten aansluiten en schommelingen kunnen ondervangen. Verweving, combineerbaarheid, aanpasbaarheid en multi-inzetbaarheid van

infrastructuren vraagt een geïntegreerde aanpak, bijvoorbeeld binnen een gebiedsgerichte werking zoals sommige steden die reeds kennen.

De mogelijkheid om infrastructuur geregeld te herbestemmen is zeer wenselijk, maar normen en regelgeving van de Vlaamse overheid verhinderen dit. De steden zijn met handen en voeten gebonden aan de te sectorale en vooral te detaillistische regelgeving die bovenlokaal nog bestaat. De normen van VIPA en AGion bijvoorbeeld zijn te stringent. Een echt sectoroverschrijdende planning stoot nog al te vaak op de verkokerde organisatie van de Vlaamse overheid. Nieuwsoortige geïntegreerde aanpakken komen daardoor moeizaam tot stand. De juridische instrumenten ontbreken.

Nog een ander probleem om snel op veranderende noden te kunnen reageren, is de lange doorlooptijd van projecten zoals een woonzorgcentrum, een kinderopvang of sociale huisvesting. Om te anticiperen op demografische evoluties kunnen steden er maar beter snel aan beginnen. Maar de steden zijn hierin quasi volledig afhankelijk van de Vlaamse overheid en die loopt met de behandeling van financieringsdossiers stevast achterop. De lange doorlooptijden en de vertragingen maken de projecten bovendien 20 à 25 % duurder.

Acties op te starten in 2013

Steden proberen momenteel op diverse manieren om een zicht te krijgen op de demografische ontwikkelingen. Dit varieert van uitbouwen van een eigen studiedienst (bv. Antwerpen) naar uitbesteden van onderzoek aan universiteiten (bv. Leuven) of het samenwerken met de dienst sociale planning van het provinciebestuur (bv. Kortrijk). Algemeen kan men concluderen dat de meeste Vlaamse centrumsteden en VGC bezig zijn met cijfers en demografische prognoses.

Naast de cijfers die de studiedienst van de Vlaamse regering aanlevert, is er in de centrumsteden een duidelijke nood aan bijkomende cijfers.

Het startpunt wordt het in kaart brengen van de praktijken in de centrumsteden en VGC.

- Hoe krijgt de stad zicht op de demografische ontwikkelingen? Wie staat in voor het verzamelen van data? Is er een studiedienst, is er iemand die dat expliciet in zijn/haar takenpakket heeft zitten over de bevoegdheden en beleidsdomeinen heen of gebeurt dat sector per sector en ad hoc? Nemen de managementteams een rol op en welke is die dan?
- Beschikken de steden over voldoende capaciteit? Zo neen, welke noden zijn er op het vlak van capaciteitsopbouw? Welke vorm(en) zou die capaciteitsopbouw moeten aannemen? Hoe kunnen we goede praktijken uitwisselen (nieuwsbrief, workshops, stages,...)?
- Beperken steden zich tot het cijfermateriaal ter beschikking gesteld door SVR of worden deze aangevuld met andere of meer verfijnde cijfers (per wijk, stadsdeel, doelgroepen,...)? Zo ja, welke en waarom opteert men voor die verfijning?
- Worden demografische gegevens geactualiseerd en hoe frequent gebeurt dat?
- Wordt binnen de steden de vertaalslag gemaakt van demografische ontwikkelingen naar de noodzaak aan (bijkomende) voorzieningen? Hoe pakt men dat aan?

Programmatie van centrumsteden op basis van beschikbaar cijfermateriaal verschilt bijna altijd van programmatie van de Vlaamse overheid. De capaciteit wordt altijd onderschat naar centrumsteden. Tussen Vlaamse programma's is er ook geen consequente aanpak naar gebruik cijfers en hanteren van gebiedsomschrijvingen.

- We starten met het in kaart brengen van de samenhang of het gebrek eraan tussen bovenlokale programmatie en lokale cijfers en een stevige en door de steden gedragen probleemstelling alvorens het overleg hierover met de Vlaamse overheid te starten.
- En wat met de langere termijn: wordt er gedacht aan voorzieningen waarvan de bestemming/het gebruik in de tijd ook kan wijzigen?
- Sturen steden signalen naar de bovenlokale overheid inzake vereiste capaciteit bij toekomstige voorzieningen? Welke vorm kennen die signalen: persoonlijke contacten, brieven, onderbouwde dossiers,...?
- Het moet allemaal veel sneller gaan, we moeten zoeken naar andere procedures en nieuwe financieringsmodellen voor bijkomende publieke voorzieningen.

Met betrekking tot een goede planning en beheer, is het nuttig om alles in kaart te brengen. GIS is hiervoor het instrument bij uitstek.

- Beschikken alle centrumsteden en de VCG over GIS?
- Welke bijkomende behoeften laten zich daar voelen op vlak van kwantiteit en kwaliteit?

Programmaspoor 3: Slim omgaan met ruimte

Meer inwoners betekent meer behoefte aan woningen, betekent ook voorzien in scholen, winkels, zorgcentra, sport- en cultuurvoorzieningen, publieke ruimte en groen. De ruimte is niet oneindig. We zullen meer moeten doen met dezelfde ruimte.

Verdere verdichting van de stedelijke kernen lijkt het meest voor de hand liggend antwoord. Verdichten om te verdichten dreigt echter de leefbaarheid van de stad te bedreigen en de stadsvlucht van jonge gezinnen met kinderen verder aan te wakkeren. Klassieke recepten zoals hoogbouw mogen niet uitgesloten worden, maar bieden niet altijd een antwoord. Ingrepen in het bestaande weefsel of hergebruik of herverdeling van bestaande ruimten zijn soms interessanter. ‘Slim verdichten’ is de boodschap om van de stad ook in de toekomst een aangename woon- en verblijfplaats te maken. Verdichting, hergebruik, verweving, meervoudig ruimtegebruik (stapelen, combineren en delen), omkeerbaar ruimtegebruik (aanpasbaarheid) en tijdelijk gebruik zijn mogelijke strategieën om het doel op slimme en duurzame wijze te bereiken.

Slim verdichten vraagt in de eerste plaats om verweving van programma's. Een school, een kinderdagverblijf, een bibliotheek en sociale woningen zouden gemakkelijk gecombineerd moeten worden. Door programma's te stapelen, kan de ruimte zuiniger gebruikt worden. Dat stelt de bouwheer en gebruiker voor nieuwe opgaven: bij gecombineerde bouwopgaven of infrastructuraanpassingen rijzen heel wat subsidieproblemen:

conflicterende bouwvoorschriften, (brand)veiligheidsnormen, verschillen in normering inzake energieprestatie, opdrachtgeverschap,... Het wettelijk kader dient op bovenlokaal niveau aangepast te worden.

Slim verdichten vraagt ook meervoudig ruimtegebruik en delen van voorzieningen. Een brede school die zijn lokalen of de sporthal na de schooluren openstelt voor buurtverenigingen, is een goed voorbeeld. In praktijk blijken scholen hun deuren vaker te sluiten dan te openen vanwege de strikte Vlaamse normering. In Mechelen botste bijvoorbeeld een combinatie van een kinder- en tienerwerking met een lokaal dienstencentrum op de Vlaamse regelgeving. Ruimte delen blijkt een complex proces en stoot op juridische, financiële en beheersmatige problemen. Eigenaars zijn vaak moeilijk te overtuigen omwille van de veiligheidsrisico's (niet correcte afsluiting van gebouwen, kopiëren van sleutels, diefstal,...), schaderisico's door oneigenlijk gebruik of vandalisme, aansprakelijkheid (toezichthouderschap, ongevallen, netheid,...) en administratieve opvolging (beschikbaarheid van lokalen, huurcontracten, betalingen,...).

Naast de gebouwde ruimte moet ook voldoende ruimte voorzien worden voor de integratie in het stedelijk landschap van publieke ruimte, groen, het watersysteem, de voedselproductie... Dat stelt meteen een bovengrens aan de verdichting. De klimaatverandering en de omschakeling naar hernieuwbare energiebronnen vragen om een nieuwe omgang met bovenstaande elementen.

Acties op te starten in 2013

Projecties tonen een grote nood aan flexibiliteit op vlak van infrastructuur. Intussen zijn al eerste verkennende onderzoeksoopdrachten uitgevoerd. We doen een grondige lezing en analyse van de onderzoeksrapporten hieronder en verzamelen bijkomend relevant onderzoeksmateriaal.

- aanpasbare, combineerbare en multi-inzetbare infrastructuur in centrumsteden
- onderzoeksrapport 'brede school' uitgevoerd in opdracht van Agion

We richten een gemengde werkgroep op waarin de resultaten van de studiefase worden omgezet in

- een gedeelde probleemstelling
- werkpakketten om de gedetecteerde problemen een oplossing te bieden

Men kan bestaande ruimtes/publieke voorzieningen ook beter benutten.

- We inventariseren en documenteren de initiatieven in de centrumsteden en de VGC die een betere benutting van ruimte/voorzieningen op het oog hebben.
- Op basis van die ervaringen/experimenten lijsten we de knelpunten op die opduiken en waar nog geen oplossing voor voorhanden is.
- Kennis over leegstand is overal en nergens. We starten met een quick scan van beschikbare maar vandaag onbruikbare ruimtes en gebouwen in de 13 centrumstede: kantoren, kerken, kloosters, winkels, brownfields, bedrijventerreinen, bedrijven die binnenstedelijk hun activiteiten hebben stopgezet, leegstaande scholen, (cf. de oude kaart van Nederland). We lijsten gelijktijdig oorzaken van leegstand en knelpunten voor herbestemming op.

Programmaspoor 4: Grensoverschrijdend werken: samenspraak (denken en handelen) op stadsregionaal niveau

Het creatieve proces om over de relatie tussen steden en suburbane zones na te denken, staat evenwel nog in de kinderschoenen. Een stadsregionaal instrumentarium ontbreekt vandaag. We hebben nood aan wervende concepten of gebiedsbeelden die ambities op dat vlak formuleren. We hebben te weinig bestuurlijke instrumenten inzake samenwerking die op deze realiteit gesneden zijn. Pogingen zoals de afbakening van

de stedelijke gebieden zijn een maat voor niets geworden. Een paar recent opgestarte onderzoekslijnen over nieuwe vormen van intergemeentelijke samenwerking voor ruimtelijke materies en wervende stadsregionale concepten kunnen de beweging van onderuit misschien versterken en nieuwe kaders op Vlaams niveau inspireren.

Acties op te starten in 2013

Er is de voorbije jaren heel wat onderzoek verricht naar stadsregio's en stadsregionale samenwerking. Het verzamelen van de reeds bestaande onderzoeken en gesprekken met sleutelfiguren bij opdrachtgevers en onderzoekers lijkt een evidente eerste stap zodat we niet opnieuw doen wat reeds voorhanden is.

Daarnaast inventariseren we de (pogingen tot) ontwikkeling van een stadsregionale visie en projecten over de stadsgrenzen van de 13 centrumsteden heen. Zijn er reeds linken tussen de steden en de rand, voeren de steden al gesprekken en/of zijn er al experimenten met de rand?

We volgen de verdere uitwerking van de regioscreening op en bekijken of daar hefboomen zitten voor meer stadsregionaal denken en handelen.

We nemen ook deel aan de klankbordgroep voor het SBOV project "Beleidsvoering en besluitvorming op regionale schalen. Analyse van regionale arrangementen en regime"

Programmaspoor 5: Van andere overheden, middenveld en de markt medestanders maken

Het is overduidelijk dat de publieke sector de uitdagingen die op ons afkomen niet alleen zal kunnen torsen. We moeten op zoek naar intelligente verbindingen tussen overheidsinitiatief, het middenveld en de markt om de nodige capaciteit inzake voorzieningen te genereren.

Europa in de Vlaamse centrumsteden - De Vlaamse centrumsteden in Europa

Europa is geen buitenland meer. Het verscherpt toezicht van de Europese Commissie op onze begroting, de steun voor grootschalige demonstratieprojecten voor energie-efficiënte steden, de voorstellen van richtlijn m.b.t. overheidsopdrachten, luchtkwaliteit, geluid... het zijn slechts enkele voorbeelden van de manier waarop de EU de beleidsruimte van de steden meer en meer beïnvloedt. Dit brengt regels en wetten mee, maar biedt ook kansen, financieel zowel als beleidsmatig.

Sinds 2009 heeft het Kenniscentrum structureel aandacht voor het belang van Europa voor de centrumsteden. De focus lag aanvankelijk op projectfinanciering en het wegwijs maken van de steden in belangrijke Europese programma's en netwerken via een Masterclass.

Programmaspoor 1: Europees beleid is lokaal beleid

In het merendeel van de steden blijft het Europabesef laag en dringt het onvoldoende door in de verschillende bestuurslagen, zowel bij politici als management. De geringe betrokkenheid op de Europese beleidsagenda zorgt ervoor dat de centrumsteden de impact van nieuwe regelgeving, programmaveranderingen en nieuwe beleidsinitiatieven onvoldoende inschatten en deze ondergaan in plaats van hiermee proactief aan de slag te gaan. Slechts bij uitzondering is er sprake van standpuntbepaling, laat staan van substantieel lobbywerk.

Vanaf 2011 heeft het Kenniscentrum gewerkt rond drie prioriteiten:

- verdere uitbouw en uitwisseling van expertise inzake fondsenwerving en projectfinanciering (o.a. via de nieuwsbrief);
- kennisopbouw rond nieuwe Europese beleidsinitiatieven en hun impact op het lokaal stedelijk beleid, als opstap naar een sterkere positionering van de centrumsteden in het Europees beleids- en beslissingsproces;
- versterking (en verankering) van het Europabewustzijn in de stadsorganisaties.

Ondanks de geleverde inspanningen (o.a. een uitgebreid vormingsaanbod) merkt het Kenniscentrum dat er vooral m.b.t. de tweede en derde prioriteit weinig vooruitgang is geboekt.

Er bestaat een grote terughoudendheid op vlak van deelname aan allerlei Europese fora. De mankracht die daarvoor nodig is, is vandaag trouwens ook niet beschikbaar in de meeste steden. Het vraagt een behoorlijke investering in tijd die de kleine stafdiensten of de eenmansdiensten niet kunnen opbrengen naast al het andere werk dat tot hun takenpakket behoort. Iedereen is het er nochtans over eens dat de kennis en contacten die daar ontstaan op langere termijn beloond worden. Vandaag zetten de steden alleen in op Europa als er sprake is van een duidelijke en directe 'return-on-investment', Europawerkers moeten minstens zichzelf terugverdienen.

Werkafspraken maken inzake de belangenbehartiging van de steden bij de Europese Unie: focus en duidelijke rolverdeling

Het is niet altijd even duidelijk op welke actoren (Vleva, VVSG, Team Stedenbeleid, Kenniscentrum,...) de steden beroep kunnen doen voor welke vormen (lobby, kennismakelaar, aangever potentiële financieringspistes...) van belangenbehartiging.

Gezien de beperkte capaciteit bij de verschillende spelers is het nochtans aangewezen zo veel mogelijk te streven naar helderheid en complementariteit zodat alle cruciale domeinen worden afgedekt en dubbelwerk vermeden.

Acties op te starten in 2013

Het coördinatie-overleg tussen Vleva, VVSG en het Kenniscentrum (en eventuele andere partijen) aangrijpen om tot een heldere taakverdeling en duidelijke werkafspraken te komen. De steden bepleiten in dit verband ook voor een sterkere rol voor Vleva als hulpinstantie bij de totstandkoming van consortia. Vanuit andere regiobureaus sijpelen de vragen nu onvoldoende tot bij de steden door. Ook eventuele partneroproepen die bij de VVSG binnenlopen, kunnen nog beter verspreid worden.

Europa nog meer op de stedelijke agenda krijgen

Het behoort tot de taak van de steden om Europese initiatieven op relevante beleidsontwikkelingen te screenen. Door tijdsgebrek en beperkte voorkennis lukt dat maar moeilijk.

Ook wanneer de Europese Commissie de stakeholders consulteert en vraagt om een standpunt, is het aangewezen dat de steden zelf reageren.

Acties op te starten in 2013

Vermits de wisselwerking tussen Europa en de steden een intersectoraal verhaal is, wil het Kenniscentrum de aandacht voor Europa doortrekken naar de andere programma's die zijn opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst 2012-2016. Stadsmedewerkers die betrokken zijn in de werking van het Kenniscentrum via bijv. deelname aan werkgroepen komen zo makkelijker in contact met Europa en kunnen de betekenis van de EU voor hun eigen werkveld beter inschatten.

Als er meer duidelijkheid is over de toekomstige cohesiefondsen en de speerpunten van de nieuw verkozen lokale besturen wil het Kenniscentrum de Interstedelijke reflectiegroep Europa samenbrengen om de haalbaarheid te onderzoeken om op basis van gemeenschappelijke prioriteiten rond een concreet Europees project (bijv. in het kader van Interreg) samen te werken met andere geïnteresseerde centrumsteden. Zo kunnen de fondsen-wervers hun blikveld verbreden en wordt de brug gemaakt naar nieuwe beleidsvelden.

Via de nieuwsbrief en regelmatige actualisatie en verdere differentiatie van de Europese projectendatabank wil het Kenniscentrum de kennis van het subsidielandschap verbreden.

We nemen ook deel aan de klankbordgroep van het SBOV-onderzoek 'Hoe kunnen lokale besturen een impact hebben op de Europese besluitvorming?'

Vlaanderen ontwikkelt een lokale reflex bij de opvolging van EU beleid/regelgeving

Ook de Vlaamse overheid getroost zich weinig moeite om de implicaties van nieuwe Europese regelgeving op het lokale bestuursniveau te volgen. Nochtans verwachten de steden een zekere filtering of impactmeeting op bovenstedelijk niveau. Het probleem werd in het verleden reeds aan het Vlaamse niveau

gesignaleerd maar voorlopig is er weinig zicht op verbetering. Bij de vertaalslag van Europees naar binnenlands beleid (zoals bijv. bij de jaarlijkse opmaak van het Vlaams hervormingsprogramma in het licht van de EU 2020-strategie) worden de stadsbesturen evenmin structureel betrokken.

Acties op te starten in 2013

Het Kenniscentrum hamert op het belang van een 'stedelijke toets' bij de impactmeting van Europese regelgeving en doorvertaling van Europees beleid in een Belgische/Vlaamse aanpak. Via contacten in de Stuurgroep Europa, met de ambtelijke aanspreekpunten binnen het Departement Internationaal Vlaanderen, de adviesraden, de Minister bevoegd voor internationaal beleid en de Belgische/ Vlaamse attachés bij de EU wordt geijverd voor de directe betrokkenheid van de steden bij de 'Belgische/Vlaamse Europawerking'. Als doorgeefluik van stedelijke aanspreekpunten speelt het Kenniscentrum proactief een rol als brugfiguur tussen de centrale overheden en de centrumsteden.

- De Vlaamse adviesraad voor bestuurszaken organiseert in samenwerking met de Strategische adviesraad internationaal Vlaanderen en het Vlaams-Europees verbindingagentschap een studiereeks over de meerlagige bestuurscontext en de Europeanisering van het lokale, provinciale en Vlaamse bestuursniveau. De studiereeks wil in beeld brengen hoe de impact van de Europese besluitvorming op het Vlaamse, provinciale en lokale niveau gevoeld wordt (top-down) en op welke manier de Vlaamse besturen invloed kunnen uitoefenen op de voor hen relevante besluitvorming (bottom-up). Het Kenniscentrum grijpt de verschillende sessies aan om de Vlaamse overheid te sensibiliseren rond de noodzaak van een structurelere betrokkenheid van de steden in dit Europeaniseringsproces.
- De Stuurgroep Europa heeft als opdracht het Agentschap voor Binnenlands Bestuur te ondersteunen in zijn coördinerende en faciliterende rol inzake een meer efficiënte en horizontale samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de steden op het vlak van Europese aangelegenheden. De Stuurgroep Europa is samengesteld uit vertegenwoordigers van het agentschap Binnenlands Bestuur, het beleidsdomein Internationaal Vlaanderen, het Vlaams-Europees verbindingagentschap (Vleva), VVSG, VVP en het Kenniscentrum Vlaamse Steden. Het Kenniscentrum neemt actief deel aan de vergaderingen en maakt gebruik van dit forum om behoeften en opportuniteiten te communiceren die vanuit de lokale besturen worden ervaren.

Inzetten op de faciliterende rol van kennisnetwerken en territoriale allianties

Centrumsteden zoals Hasselt (Eurotowns, MAHL-regio) en Kortrijk (Eurometropool) getuigen dat deelname aan regionale en Europese netwerken en coalities drempelverlagend werkt

en de werklust reduceert. Het Kenniscentrum faciliteert waar mogelijk de toegang van de centrumsteden tot internationale kennisnetwerken en territoriale allianties.

Programmaspoor 2: De positie van de Europawerkers in de stadsorganisatie

De impact van Europawerkers op de stadsorganisatie en in managementteams is in de meeste steden zwak tot onbestaande, hun relatie tot vakspecialisten in de stadsorganisatie eveneens. Ze werven weinig of geen politieke interesse. De samenwerking overstijgt nauwelijks het niveau van ad hoc fondsenwerving. Om effectief te worden, moet de Europa-aandacht stadsbreed ingebed raken. Zeker met de invoering van de nieuwe meerjarenplanning (beheers- en beleidscyclus) is het belangrijk rekening te houden met Europese initiatieven en verplichtingen op korte en middellange termijn. De Europawerkers moeten kunnen beroep doen op vakspecialisten en politieke rugdekking kunnen krijgen. Een belangrijke belanghebbende inzake de Europese regelgeving is het OCMW. In Genk of Antwerpen bestaat tussen de stad en het OCMW reeds een directe lijn, terwijl in andere steden de doorstroming van informatie en de keuze voor gemeen-

schappelijke strategieën veel minder evident zijn. Cruciaal is de violen stedelijk gelijk te stemmen en maximale uitwisseling op gang te brengen.

Naast aandacht voor de centrale Europawerker die verantwoordelijk is voor de opvolging van horizontale dossiers heeft het Kenniscentrum ook oog voor sectorale vakspecialisten. Het is belangrijk hen bewust te maken van de impact van Europese regelgeving op hun beleidsdomein. Bedoeling is hen niet te overdonderen met talloze richtlijnen of verordeningen maar hen juist te confronteren met die Europese regels die het meest doorwerken in de lokale beleidspraktijk.

Acties op te starten in 2013

Verschillende leden van de reflectiegroep hebben gesignaleerd dat ze het interessant zouden vinden om meer inzicht te krijgen in de Europawerking van de andere centrumsteden. Ook voor het Kenniscentrum is de verdere inkapseling van Europa in de verschillende stadsorganisaties een belangrijk werkpunt. Daarom wordt werk gemaakt van een (aantal) interviemoment(en) waarbij de Europawerking van de Vlaamse 'koplopers' in detail wordt toegelicht.

Het opvolgen van Europees beleid en het inschatten van de doorwerking van Europese regelgeving op de stedelijke agenda overstijgt de verantwoordelijkheid van de individuele Europawerker. Om ook andere beleidsexperten vertrouwd te maken met de Europese dimensie in hun werkveld zal het Kenniscentrum een opleidingsmodule uitwerken waarin het functioneren van de EU, de totstandkoming van nieuwe regelgeving en de verschillende kanalen om op de hoogte te blijven bondig worden toegelicht.

Samenstelling van een feitenbrochure ‘Wat laten Vlaamse steden in Europa liggen?’ gericht aan managementteams en schepencolleges. De inhoud van dit werkstuk wordt in samenspraak met het Dagelijks Bestuur verder verfijnd. Net zoals het Kenniscentrum in oktober 2012 alle managementteams heeft bezocht ter voorbereiding van de Denkdag kan de brochure voorgesteld worden tijdens een ‘Europa-tour’ in de verschillende centrumsteden. Mogelijke insteken voor deze feitenbrochure zijn:

- een opsomming van domeinen en initiatieven waarvoor steden jaarlijks Europese subsidies kunnen bekomen;
- cijfers en benchmark over de verdeling van EU-middelen onder Europese steden (bv. Amsterdam, Rotterdam, Maastricht, Kopenhagen, Malmö, Bazel, Rijsel, Antwerpen, Leuven, Gent, Kortrijk,...) voor zover die beschikbaar zijn;
- overzicht van de personeelsinvestering en werkwijze per stad (aantal VE, takenpakketten en functies,...);
- overzicht van de Europese netwerken en territoriale samenwerkingsverbanden waarin de centrumsteden actief zijn.

Programmaspoor 3: Inzetten op Europese kennis (en financiering) om het programma transitie (demografie, wonen en management) te helpen realiseren

In verschillende Europese steden zijn transitieprocessen op gang gekomen. Ook de Europese instellingen willen via specifieke maatregelen, programma's en subsidies mee vorm geven aan deze systeemveranderingen. Het opsporen van de Europese koplopers en zicht krijgen op de wisselwerking tussen lokale coalities en Europese ondersteuningsprogramma's wint daarom alsmear aan belang.

Ook voor de programma's demografie, wonen en management zijn linken te leggen tussen de uitdagingen in eigen land en relevante Europese beleidsontwikkelingen. Concreet kan het gaan over Europees onderzoek, interessante netwerken, verzamelde goede praktijken, specifieke steunmaatregelen, wetgevende initiatieven, ...

Acties op te starten in 2013

De ondertekening van het Burgemeesterconvenant is in verschillende centrumsteden het startschot geweest voor de geleidelijke omslag naar een koolstofarmere economie. In Europa wordt de ondertekening ook meer en meer gezien als een (toekomstige) randvoorwaarde om te kunnen toetreden tot bepaalde kennisnetwerken of aanspraak te kunnen maken op financiering. Het Kenniscentrum wil daarom de centrumsteden die nog niet zijn aangesloten bij het Burgemeestersconvenant stimuleren om dat zo snel als kan te doen.

Tenslotte zal het Kenniscentrum voor de verschillende programma's van het Kenniscentrum een quick-scan uitvoeren van Europese ondersteuningsprogramma's, beleidsdocumenten en op stapel staande wetgeving.

Europese Projectendatabank

Veel Vlaamse steden zijn vandaag onvoldoende op de hoogte van de Europese projecten die in andere centrumsteden worden opgestart. Nochtans wordt men vaak met dezelfde uitdagingen geconfronteerd en kan men door kennis en ervaringen te delen zorgen voor een betere afstemming en dubbel werk vermijden. Het Kenniscentrum zette in 2010 een Europese projectendatabank op, die de uitwisseling tussen de centrumsteden stimuleert, de zoektocht naar geschikte

partners voor nieuwe projecten vereenvoudigt en bijdraagt tot de analyse van de Europese projectwerking in Vlaanderen. De databank is makkelijk te raadplegen en biedt een overzicht op basis van de financieringsbron, de partners, de doelstellingen, de looptijd, het beleidsdomein, etc. De databank wordt halfjaarlijks geactualiseerd door de leden van de Interstedelijke reflectiegroep Europa. Begin 2013 werden er 126 projecten geregistreerd op de databank.

Wonen in de stad

De Vlaamse Regering sloot in 2007 met elk van de 13 centrumsteden een Stadscontract af tot eind 2012. De centrumsteden kozen het collectief luik 'wonen' als prioritair beleidsthema, met nadruk op verruimen en faciliteren van de stedelijke regierol in lokaal woonbeleid, ondermeer door afstemming van de maatregelen vanuit het Vlaams en het federaal beleidsniveau (zie addendum bij het collectief luik 'wonen').

De vijf centrale actieterreinen waren:

- aansturing van sociale woonprojecten
- afstemming tussen de beleidsdomeinen Wonen en Welzijn
- een stedelijk fiscaal instrumentarium
- een stedelijk grond- en pandenbeleid
- versterking van de private huurmarkt

Voor elk van de vijf thema's bestaat er sindsdien een werkgroep.

Omdat vele steden betaalbaar en kwaliteitsvol wonen nog steeds ervaren als prangend en actueel, stellen we voor verder te werken rond de thema's van het stadscontract wonen 2007-12 maar met focus op twee thema's:

- fiscaliteit
- hefbomen en instrumenten om het lokaal sociaal woonbeleid te regisseren.

De andere drie thema's volgen we minder intensief op in een nazorgetraject en worden waar mogelijk gekoppeld aan de werkzaamheden van het Steunpunt Wonen.

Programmaspoor 1: Hefbomen en instrumenten om het lokaal sociaal woonbeleid te regisseren.

Vandaag beschikken de steden niet over de nodige hefbomen en instrumenten om het lokaal woonbeleid te kunnen regisseren. Met name in het lokaal sociaal woonbeleid ontbreken de middelen om die regierol te kunnen waarmaken. Dit manifesteert zich onder meer bij gemengde sociale woonprojecten die sociale huurwoningen en koopwoningen combineren met bescheiden woningen, private woningen en infrastructuur. Eigenlijk vervullen de steden hun regierol alleen maar in theorie. In werkelijkheid zit de regie verspreid over de sociale huisvestingsmaatschappij (voor de bouw van sociale woningen) en de VMSW (voor de aanleg van publieke ruimte).

Het Burgemeestersoverleg van de 13 centrumsteden gaf het Kenniscentrum opdracht om te onderzoeken onder welke vorm en voorwaarden de Vlaamse overheid haar financiële bijdrage aan sociale woonprojecten kan ter beschikking stellen van de steden via een 'enveloppe', teneinde het stedelijk woonbeleid meer gecoördineerd en geïntegreerd - en dus ook sneller - te doen verlopen.

Aspecten die bij het onderzoek naar een enveloppefinanciering belangrijk geacht worden:

- keuzevrijheid van de stad om met enveloppefinanciering te werken of niet;
- lokale afspraken over het te realiseren programma: tussen de stad, de sociale huisvestingsmaatschappijen en andere actoren (in het kader van het Decreet Grond- en Pandenbeleid)
- gegarandeerde financiering van het overeengekomen programma;

- geen bijkomende kwaliteitsnormen
- beperkte werklast voor de steden, geen administratieve dwangbuis
- parkeren van de middelen bij de Vlaamse overheid, ofwel overheveling naar de stad.

De werkgroep ‘aansturing van sociale woonprojecten’ zal dit programmaspoor mee invulling geven.

Acties op te starten in 2013

We hanteren dezelfde werkwijze als bij het thema fiscaliteit.

Studiewerk door het Kenniscentrum in samenwerking met de werkgroep ‘aansturing van sociale woonprojecten’ moet uitmonden in een startnota die enerzijds de probleemstelling/randvoorwaarden en anderzijds een inventaris van mogelijke vormgevingen van een enveloppefinanciering bevat.

Voor het haalbaarheidsonderzoek, de quick scan van alternatieven en het diepgaander onderzoek van het/de geselecteerde alternatie(f)(ven) wordt financiering gevraagd bij minister Van den Bossche via de onderzoeksagenda van team stedenbeleid.

Programmaspoor 2: Beschikbaarheid en delen van fiscale data

Het onderzoek van Carine Smolders e.a. (2012) bracht klaarheid over de sturende kracht van binnengemeentelijke differentiatie in de OVV en over de relatie tussen het KI en de woningprijzen in de centrumsteden. De studie bevatte ook een eerste verkenning van de mogelijkheden om het kadastraal inkomen als basis voor verschillende vastgoedbelastingen te vervangen door de woningmarktwaarde, zoals in Nederland.

Het aanwenden van de stedelijke, fiscale instrumenten vraagt een vlotte beschikbaarheid en deling van data vanwege de Vlaamse en/of federale overheid.

De vragen hier rond werden reeds opgelijst binnen de werkgroep fiscaliteit en gevalideerd door het dagelijks bestuur en het Burgemeestersoverleg. Ze zijn verre van beantwoord. Die vragen zullen verder opgevolgd worden en de mogelijkheid tot het afsluiten van samenwerkingsverbanden met de Vlaamse/federale overheid onderzocht.

De werkgroep 'fiscaliteit' zal dit programmaspoor mee invulling geven.

Acties op te starten in 2013

De inventaris rond een vlottere en eenvoudigere fiscale gegevensdeling en –uitwisseling opgemaakt in 2011 op basis van de input van de steden Aalst, Antwerpen, Gent, Oostende, Kortrijk en Mechelen wordt geactualiseerd en aangevuld met gegevens van de andere centrumsteden.

Op basis van die nota zal het Kenniscentrum overleg plegen met de Vlaamse en federale overheid.

We nemen ook deel aan de begeleidingsgroep Steunpunt Wonen rond het thema huiskorting.

Programmaspoor 3: Continueren van de werkgroepen ‘versterking private huurmarkt’, ‘afstemming beleidsdomeinen wonen en welzijn’ en ‘grond-en pandenbeleid’

De opgerichte werkgroepen functioneren als kleine netwerken van ambtenaren die voor dezelfde stedelijke problemen en opgaven staan. Dit wordt aangevoeld als een grote meerwaarde. De verdere invulling van de werkzaamheden van de werkgroepen moet dit netwerk helpen behouden en de voorliggende vragen en knelpunten op de agenda houden:

- Versterking private huurmarkt: het aanbod, de betaalbaarheid en de kwaliteit van de private huurmarkt blijft problematisch in alle steden. De bevolkingsgroei maakt de nood aan bijkomende woningen inclusief huurwoningen nog groter, met name in de steden. De gelijktijdige vergroening, vergrijzing, verzilvering, gezinsverdunding, toename van nieuw samengestelde gezinnen en buitenlandse migratie vergt een gevarieerd woonaanbod op de koop- én huurmarkt.
- Afstemming beleidsdomeinen Wonen en Welzijn: de vergroening, vergrijzing, verzilvering en gezinsverdunding vereist samen met de toename van samengestelde gezinnen en buitenlandse migratie een aangepast welzijns- of zorgbeleid. Dit betekent een geschikt woningaanbod en geschikte woonomgeving voor specifieke doelgroepen, gecombineerd met zorgondersteuning. Op Vlaams niveau kwam er mede op aandringen van de steden een afsprakenkader tot stand, met het oog op een betere afstemming en samenwerking tussen Wonen en Welzijn. Het behelst o.a. preventieve woonbegeleiding, assistentiewoningen, lokale toewijzingsreglementen en experimenten Wonen/Welzijn.
- Stedelijk grond- en pandenbeleid: de implementatie van het Decreet Grond- en Pandenbeleid heeft het grond- en pandenbeleid sterk gewijzigd. Steden worstelen soms nog met bepaalde toepassingsaspecten en uitvoeringsbesluiten.

Acties op te starten in 2013

De opgerichte werkgroepen functioneren als kleine netwerken van ambtenaren die voor dezelfde stedelijke problemen en opgaven staan. Dit wordt aangevoeld als een grote meerwaarde. De verdere invulling van de werkzaamheden van de werkgroepen moet dit netwerk helpen behouden en de voorliggende vragen en knelpunten op de agenda houden. We zullen in samenspraak met elk van de drie werkgroepen een agenda opstellen op maat.

Actualisering instrumentendatabank lokaal woonbeleid

De databank instrumenten lokaal woonbeleid ging in november 2011 online. Om de databank actueel te houden zal tweemaal per jaar een actualisatieronde worden georganiseerd.

Het Kenniscentrum spreekt de verantwoordelijken binnen de steden aan om de nodige aanpassingen door te voeren en begeleidt hen daarbij.

Management

Voor het bepalen van de thema's die de volgende jaren aan bod moeten komen, besliste het Dagelijks Bestuur dezelfde werkwijze te hanteren als in 2008, waarbij een gemengde werkgroep (secretarissen en financieel beheerders van stad en OCMW en vertegenwoordigers VVSG) een voorstel formuleert.

De andere programma's bevatten expliciete implicaties voor de bestuurlijke organisatie (nood aan stedelijke coalities, grensoverschrijdend werken, enveloppefinanciering, de positie van de Europawerkers in de stadsorganisatie,...). De gemengde werkgroep wordt gevraagd deze mee te verrekenen bij het bepalen van het managementprogramma.

Samenstelling werkgroepje programma management

- Het secretarissenoverleg heeft haar vertegenwoordiging reeds aangeduid: Roel Verhaert en Erik Laga
- Voor VVSG zal Jan Leroy deelnemen aan de gemengde werkgroep.
- De vraag is ook gesteld aan de werkgroep financiën, de werkgroep OCMW's en de VGC om vertegenwoordigers voor deze werkgroep aan te melden.

Andere opdrachten

Onderzoeksagenda

A. Gezamenlijke onderzoeksagenda Vlaamse overheid – team stedenbeleid

Ook in 2013 wordt met de Vlaamse overheid – team stedenbeleid verder gewerkt aan een gezamenlijke onderzoeksagenda. In de loop van 2012 werd geparticipeerd aan de selectiecommissies van nieuwe onderzoeksopdrachten (zie hieronder), in 2013 zal actief deelgenomen worden aan de stuurgroepen.

- De effecten van de vervennootschappelijking op de fiscale capaciteit van centrumsteden, de profielen van vervennootschappelijking en de maatschappelijke baten en kosten ervan nader onderzocht.
- Uitbreiding particuliere autodeelprojecten in de 13 centrumsteden
- Introductie publieke fijnmazige fietsdeelsystemen in de Vlaamse centrumsteden aan de hand van 2 pilootsteden.
- Monitoring en opvolging van twee pilootprojecten in Vlaanderen en het opstellen van een handboek voor complementaire muntkringen

1. De effecten van de vervennootschappelijking op de fiscale capaciteit van centrumsteden, de profielen van vervennootschappelijking en de maatschappelijke baten en kosten ervan nader onderzocht

De te beantwoorden onderzoeksvragen zijn:

- Wat is de impact van de vervennootschappelijking op de fiscale capaciteit van de 13 centrumsteden? Hoe kan dit nog breder en correcter in beeld worden gebracht?
- Wat zijn de fiscale oplossingsmogelijkheden om de lokaal gederfde inkomsten te compenseren, met voor- en nadelen? Welk traject moet hiervoor gevolgd worden?

- Welke profielen van vennootschappen (EBVBA's, maar ook breder) zien we in de 13 centrumsteden? Welke evolutie is er? Waarom wordt gekozen voor een type vennootschap? Wat zijn de maatschappelijke baten en kosten zowel voor steden, als breder?

In deze vervolgstudie wordt het onderzoek uitgebreid naar het ganse veld van EBVBA's en worden bij uitbreiding ook de vennootschappen onder firma in de analyse betrokken. De verkennende studie was gebaseerd op een korte boekhoudkundige periode (2008- 2011). Deze wordt aangevuld met de nieuwe beschikbare data. Aanvullend worden verschillende representatieve profielen van belastingplichtigen gehanteerd, waarvoor de effectieve micro-belastingvoet zal worden berekend, rekening houdend met de voor deze groep specifieke aftrekken.

Daarnaast wordt nagegaan wat de fiscale oplossingsmogelijkheden zijn om de lokaal gederfde inkomsten te compenseren. Bovendien worden hieromtrent de voor- en nadelen in kaart gebracht zowel voor vennootschappen, voor steden als voor bovenlokale overheden. Per oplossingsrichting krijgen we graag ook inzicht in het traject dat hiervoor moet worden afgelegd (welke beslismomenten, regelgeving, timing,...)?

Tenslotte willen we meer inzicht krijgen in de maatschappelijke baten en kosten van vennootschappen, zowel voor het stimuleren van ondernemen en werkgelegenheid, als de baten voor steden en hogere overheden. Daarom willen we ook inzicht verwerven in welke soort profielen van vennootschappen er zijn (EBVBA's, maar ook breder) in de 13 centrumsteden, welke evolutie hieromtrent merkbaar is en waarom gekozen wordt voor een type vennootschap.

Deze opdracht is gegund aan de Hogeschool Gent, loopt tot 1 oktober 2013 en zal worden begeleid door een stuurgroep, met o.a. vertegenwoordigers uit de centrumsteden, een vertegenwoordiger van het Kenniscentrum Vlaamse Steden, vertegenwoordigers van het team Stedenbeleid van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur, een vertegenwoordiging van het kabinet van Vlaams minister Freya Van den Bossche, ...

2. Uitbreiding particuliere autodeelprojecten in de 13 centrumsteden

Particulier autodelen bestaat al in een aantal Vlaamse centrumsteden, maar op relatief kleine schaal. Het biedt vele mogelijkheden om de leefbaarheid van steden, de betaalbaarheid van mobiliteit en het leven in de stad te verbeteren. Particulier autodelen helpt bij het verlagen van het autobezit en het autogebruik in de stad. Thuis in de Stad wenst daarom de toepassing van particulier autodelen te stimuleren en gevoelig uit te breiden via een sensibiliserings- en begeleidingsopdracht. De opdracht bestaat erin om de toepassing van particulier autodelen in de 13 centrumsteden substantieel te verbreden, door de introductie en de verdere uitrol ervan.

De opdracht bestaat uit 4 fasen. Fase 1 bestaat uit een inventaris van bestaande particuliere autodeelsystemen in Vlaanderen. In fase 2 wordt voor elke centrumstad waar interesse bestaat voor particulier autodelen de opstart concreet begeleid van de in de centrumstad effectief op te starten particuliere autodeelprojecten. Aanbevelingen worden geformuleerd voor de verdere opvolging ervan. Fase 3 bestaat uit de oplevering van het eindrapport. In dit eindrapport wordt naast de melding van de concrete eindresultaten, ook melding gemaakt van de aanbevelingen om lokale projecten inzake particulier autodelen effectief te kunnen realiseren, en om deze verder op te volgen. Fase 4 bestaat uit de organisatie van een interactief leermoment voor alle geïnteresseerde stakeholders (steden en gemeenten, Vlaamse beleidsdomeinen, middenveld, privésector) en dit

in samenwerking met het team Stedenbeleid, het Departement Mobiliteit en Openbare Werken en het Kenniscentrum Vlaamse Steden.

De opdracht is gegund aan Autopia vzw, loopt tot uiterlijk februari 2014 en wordt begeleid door een stuurgroep bestaande uit: vertegenwoordigers van het team Stedenbeleid (aanspreekpersoon), van het departement Mobiliteit en Openbare Werken, van het Steunpunt Goederen en Personenvervoer, van het Kenniscentrum Vlaamse Steden en van de Vlaams ministers van Steden en van Mobiliteit en Openbare Werken.

3. Introductie publieke fijnmazige fietsdeelsystemen in de Vlaamse centrumsteden aan de hand van 2 pilotsteden.

De opdracht bestaat erin om voor twee Vlaamse centrumsteden een scenario te ontwikkelen voor het opzetten van een haalbaar publiek fijnmazig fietsdeelsysteem en de kennis over te dragen naar de andere centrumsteden. Met een fijnmazig systeem wordt een fijnmazig netwerk met leen- en terugbreng hubs bedoeld.

De opdracht bestaat uit 4 fasen.

Fase 1 bestaat uit de opmaak van een overzichtelijke, geactualiseerde en samenvattende inventaris van (ervaringen met) fietsdeelsystemen in Vlaanderen, België en Europa. (o.m. op basis van bestaande literatuur, o.a. OBIS-handbook 'Optimising Bike Sharing in European Cities', 2011). Een informatiesessie zal georganiseerd worden voor de centrumsteden waarna ze hun interesse kunnen kenbaar maken. De selectie van twee pilotsteden gebeurt op basis van schaalgrootte en betoonde interesse.

Fase 2 bestaat uit een analyse van het toepassingsgebied en het potentieel gebruik per pilotstad. Daarbij komt minimaal aan bod: mobiliteit in de stad (fietsmobiliteit, co-modaliteit), doelgroepen, behoefte en potentieel, gebruiksvriendelijk karakter, afstemming op andere modi, afstemming op

verschillende fietsdeelsystemen, elektrische fietsen, elementen van aantrekkelijkheid (o.a. prijszetting, imago, locatie, marketing, derdebetalerssysteem, abonnement- en betaalsystemen), effect op gebruik en efficiëntie van het openbaar vervoer (comodaliteit), ruimtelijke context. Aansluitend zullen voor elk van de pilootsteden scenario's opgemaakt worden voor haalbare fietsdeelsystemen, door o.m. rekening te houden met aantal gebruikers, prijs, gebruik, exploitatiekosten en het toepassingsgebied waarna een scenariokeuze volgt op basis van een kosten – batenanalyse, met een beschrijving van positieve maatschappelijke effecten, met aanbevelingen inzake fasering van invoering en financiering en aanbevelingen voor een geïntegreerd gebruik van (eventueel aanwezige) diverse fietsdeelsystemen in een stad.

Fase 3 bestaat uit de oplevering van het eindrapport.

Fase 4 bestaat uit de organisatie van een interactief leermoment voor alle geïnteresseerde stakeholders (steden en gemeenten, Vlaamse beleidsdomeinen, middenveld, privésector) en dit in samenwerking met het team Stedenbeleid, het Departement Mobiliteit en Openbare Werken en het Kenniscentrum Vlaamse Steden.

De opdracht is gegund aan Mint NV, loopt tot uiterlijk september 2013 en wordt begeleid door een stuurgroep bestaande uit: vertegenwoordigers van het team Stedenbeleid (aanspreekpersoon), van het departement Mobiliteit en Openbare Werken, van het Steunpunt Goederen en Personenvervoer, van de Vlaamse Vervoersmaatschappij, van het Kenniscentrum Vlaamse Steden en van de Vlaamse ministers van Steden en van Mobiliteit en Openbare Werken. Twee vertegenwoordigers uit de (geselecteerde) pilootsteden worden later toegevoegd aan de stuurgroep

4. Monitoring en opvolging van twee pilootprojecten in Vlaanderen en het opstellen van een handboek voor complementaire muntkringen

Het bestek had tot voorwerp de uitvoering van opdracht 2 in een reeks van 2 afzonderlijke opdrachten: opdracht 1 "Ontwikkelen en uittesten van complementaire muntkringen in Vlaanderen" en opdracht 2 "Monitoring en opvolging van twee pilootprojecten in Vlaanderen en het opstellen van een handboek voor complementaire muntkringen". Deze tweede opdracht is het voorwerp van dit onderzoek.

Het voorwerp van deze opdracht omvat het verzamelen van best practices rond complementaire muntkringen in binnen- en buitenland in een handboek voor steden (en andere lokale besturen) en het monitoren en opvolgen van de proefprojecten uit opdracht 1. De opdrachthouder zal instaan voor de ontwikkeling van de theoretische onderbouw en de methodologie én voor het uitvoeren van project- of kringgedreven resultaat/effect/impact- metingen, zowel kwantitatief als kwalitatief, naar de maatschappelijke meerwaarde van de kringen op het vlak van de sociale cohesie (zoals bijvoorbeeld gemeenschapsopbouw/-gevoel, leefbaarheid,...). Deze onderbouw en methodologie zal gebruikt worden voor de opvolging van de resultaten/effekten/impact van de toegekende projecten in opdracht 1.

De dienstverlener zal alle processen observeren (cfr. opdracht 1) en verwerken in een handboek met best practices rond het opzetten en draaiende houden van een lokale muntkring in Vlaanderen, inclusief de implementatie van een technologisch platform. Ook andere good practices die bijvoorbeeld in de literatuur of in het buitenland geïdentificeerd kunnen worden of reeds draaiende muntkringen, dienen opgenomen te worden. Dit handboek moet een praktische tool zijn voor lokale gemeenschappen die een complementaire muntkring duurzaam wensen uit te bouwen. Na afloop van het project zal dit handboek verspreid worden o.a. via presentatie aan centrumsteden en andere lokale overheden.

De opdracht is gegund aan Thomas More Hogeschool Geel die optreedt als vertegenwoordiger van de feitelijke vereniging

B. Steunpunten

Het Steunpuntenprogramma werd in 2001 opgestart om het beleid van de Vlaamse overheid wetenschappelijk te ondersteunen, zodat er snel en proactief kon worden ingespeeld op maatschappelijke ontwikkelingen en uitdagingen. In plaats van een fragmentarische, projectmatige aanpak gaat het Programma voor een thematische aanpak met een structurele financiering.

De voornaamste taak van de steunpunten bestaat uit:

- wetenschappelijk onderzoek rond thema's die de Vlaamse overheid als prioritair en relevant beschouwt voor beleidsvoorbereiding en beleidsevaluatie
- kennisoverdracht
- opbouwen van gegevensverzamelingen
- uitvoeren van gegevensanalyses

De eerste generatie van het steunpuntenprogramma liep voor de periode 2001-2006, de tweede generatie voor de periode 2007-2011. Met het oog op het aflopen van de tweede generatie van het Programma Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek, eind 2011, bereidde de Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen, Media en Armoedebestrijding in opdracht van de Vlaamse Regering de opstart van een derde generatie van het Steunpuntenprogramma (2012-2015) voor. Deze derde Steunpuntengeneratie ging op 1 januari 2012 van start. De erkenningstermijn loopt af op 31 december 2015. [Je vindt hier alle informatie over de Steunpunten.](#)

Het Kenniscentrum participeert in de stuurgroepen/ klankbord-groepen/begeleidingsgroepen van opdrachten van de volgende steunpunten

(Qoin, Fairfin, Bernard Lietaer en Flora vzw), loopt tot uiterlijk april 2014 en wordt begeleid door een stuurgroep.

Bestuurlijke Organisatie, Slagkrachtige overheid

- S 4 - Beleidsvoering en besluitvorming op regionale schalen. Analyse van regionale arrangementen en regimes (2012-2015)
- S 5 - Hoe kunnen lokale besturen een impact hebben op de Europese besluitvorming? De Europeanisering van lokale besturen in Vlaanderen in een comparatief perspectief (2012-2015)

Transities voor Duurzame Ontwikkeling

- Steden in transitie?! Duurzame stadsprojecten in Vlaanderen

Wonen

> Onderkant woningmarkt

- WP 3 - De onderkant van de woningmarkt (2012-2015)

> Data en analyse

- WP 1 - Woonsurvey 2012 (2012-2015)
- WP 2 - Meting van de leegstand, niet-officiële bewoning en grijs wooncircuit (2012-2014)
- WP 6 - Ontwikkeling van indicatoren (2012-2015)
- Ad hoc opdracht 4 - 'Tevredenheidsmeting in de sociale huisvesting' (2012)

> Private verhuring

- WP 4 - Private verhuurders (2012-2015)
- Ad hoc opdracht 2 - 'Regionalisering van de federale huurwetgeving' (2012)
- Beleidsinstrumenten
- WP 7 - Bereik en effecten van het woonbeleid (2012-2015)
- WP 10 - Territoriale selectiviteit in het woonbeleid (2012-2015)
- Ad hoc opdracht 3 - Behoefteteraming sociale koop en sociale kavels (2012)
- Ad hoc opdracht 5 - Huiskorting (2012-2013)

Digitaal draaiboek complexe stadsprojecten

Juli 2012 ging de website complexe stadsprojecten online.

Het redactieteam (Hardwin De Wever, Philippe Van Wesenbeeck, Tom Coppens, Philip Moyersoens, Mieke Gevaert, Marc Martens, Jan Schreurs, Marc Bouwens, Stijn De Vleeschouwer en Linda Boudry) zal in de loop van 2013 twee keer alle reacties, aanvullingen, noodzakelijke aanpassingen.... verwerken en begeleidende nieuwsbrieven opstellen.

Het kenniscentrum als gesprekspartner voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en haar administratie

Het Kenniscentrum zal ook in 2013 voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en het agentschap voor Binnenlands Bestuur als gesprekspartner optreden voor het formuleren van gezamenlijke standpunten van de centrumsteden

Colofon

redactie Kenniscentrum Vlaamse Steden

vormgeving Zeppo

© foto's Coverbeeld : Pat Verbruggen – Stad Mechelen
pagina 5 : Michael De Lausnay
pagina 9 : foto Stad Genk
pagina 12 : Kortrijkse Instagram-community – Stad Kortrijk
pagina 19 : Lander Loeckx
pagina 34 : Lander Loeckx
pagina 45 : Lander Loeckx

*Er is geen moeite gespaard om de auteursrechten van het fotomateriaal te traceren,
wanneer u echter denkt rechthebbende te zijn gelieve dan de uitgever te contacteren.
v.u. Linda Boudry, Kenniscentrum Vlaamse Steden, Paviljoenstraat 9, 1030 Brussel*

v.u. Linda Boudry, Kenniscentrum Vlaamse Steden
Paviljoenstraat 9, 1030 Brussel